

در گفت و گوی مدیر مسئول روز نامه خراسان با کار بران فضای مجازی انجام شد

بررسی برخی ابهام ها درباره خطوط قرمز، لغو تحریم ها و اجرای برجام

باسپری شدن حدود ۳ ماه از نپایی شدن برجام و آغاز روند اجرایی آن، صحبت ها و تحلیل های گوناگونی درباره آن مطرح شده است، در کنار اقدامات طرفین توافق نسبت به آن چه در برجام پذیرفته اند، کارشناسان و تحلیل گران سیاسی و اقتصادی نقطه نظراتی را در این باره مطرح کرده اند که در آن نکات مثبت، نگرانی ها، خوش بینی ها و بدبینی ها به چشم می خورد.

از طرف دیگر با شروع سال جدید و مطرح شدن بیانات بسیار مهم رهبر معظم انقلاب در نخستین روز سال که در حرم مطهر امام رضا(ع) بیان فرمودند، تحلیل های تازه ای به فضای ارزیابی برجام وارد شد. آن چه در این مطلب آمده است برخی از سولاتی است که طی این مدت از سوی برخی کاربران فضای مجازی مطرح شده است و دکتر (محمدسعید احیدیان» مدیر مسئول روزنامه خراسان، به عنوان یکی از کارشناسانی که طی سال ها، روند مذاکرات هسته ای را رصد و تحلیل کرده است، به آن ها پاسخ داده است. پرسش هایی که کاربران فضای مجازی در شبکه اجتماعی تلگرام از احیدیان مطرح کرده و پاسخ آن را دریافت کرده اند.

۳ بخش اصلی برجام

توضیحات ابتدایی : موضوعات برجام را به طور کلی می توان به ۳ بخش کلی تقسیم کرد.
اول مسائل مربوط به صنعت هسته ای، دوم مسائل مربوط به موضوعات امنیتی و سوم مسائل مربوط به تحریم ها.
مطابق برجام ما در حوزه های اول و دوم تعهداتی را در صنعت هسته ای و مسائل امنیتی و دفاعی داشتیم که به تمام آن ها عمل کردیم و طرف مقابل تعهداتی را درباره مساله رفع تحریم ها داشته است.
در این باره آنچه در سند برجام آمده، از لحاظ حقوقی رعایت شده است، یعنی به عنوان

مثال امکان استفاده از سوئیفت برای بانک های مطرح شده در برجام، امکان فروش نفت، تراکنش غیر دلاری و... همه امکان پذیر شده است. این سوال مطرح می شود که چرا با وجود لحاظ شدن رفع تحریم ها در برجام، در عمل رفع تحریم ها آن گونه که باید اجرایی نشده است؟
جواب این سوال بر می گردد به آن دغدغه ای که رهبر انقلاب از ابتدا داشتند و در دیدار با اعضای خبرگان به آن تصریح کردند و آن بحث عملیات روانی است که در اجرایی شدن رفع تحریم ها ضروری است.
اما متأسفانه وزارت خارجه این تذکر رهبری را جدی نگرفت و در حال حاضر لطمه همین اتفاق را می خورد.
مساله این است که تحریم های اولیه طبق برجام همچنان باقی است، این تحریم های اولیه ارتباطی به مساله هسته ای ندارد، اما نکته مهم این است که این تحریم های اولیه بهانه ای شده است برای «ترساندن» آمریکایی ها و دلیلی برای «ترسیدن» برخی بنگاه های اقتصادی.

■ استفاده از سوئیفت امکان پذیر است اما ...

مساله اصلی این است که به دلیل بیان شده و همچنین احتمالا به خاطر رفتارهای غیر رسمی و مذاکرات شفاهی وزارت خزانه داری آمریکا با فعالان بزرگ اقتصادی، تا کنون هیچ کدام از بانک های بزرگ دنیا حاضر نشدند از امکان ایجاد شده برای آغاز فعالیت اقتصادی استفاده کنند. به عبارت دیگر امکان سوئیفت و... میسر است، بنگاه های اقتصادی هم می خواهند فعالیت با ایران را آغاز کنند اما بانک های اصلی از ترس جریمه های سنگین آمریکایی ها حاضر به اقدام نیستند.

ترس بانک های بزرگ جهان از چیست؟

ترس آن ها این است که به دلیل داشتن شعبه هایی در آمریکا، یا مثلا داشتن کارمندان آمریکایی که بر اساس تحریم های اولیه مشمول ممانعت همکاری با ایران می شوند، یا تراکنش دلاری و خلاصه بهانه گیری آمریکایی ها دوباره جریمه شوند. البته بانک های کوچکی هستند که فعالیت را آغاز کرده اند و همین مساله برای برخی کارهای کوچک در کاهش هزینه ها تاثیراتی داشته است اما واقعیت این است که بدون حضور بانک های بزرگ این رفع تحریم ها عملا تاثیر زیادی نخواهد داشت. به عنوان یک مثال علنی، جیمز کامرون نخست وزیر انگلیس نامه ای به یکی از این بانک ها زد برای فعالیت با ایران، اما این بانک به صورت رسمی اعلام کرد که از جریمه های آمریکایی ترسد.

■ گمانه ها از اقدام وزیر خزانه داری آمریکا

مساله این است که ظاهرا وزیر خزانه داری آمریکا به صورت شفاهی بانک ها را از فعالیت با ایران می ترساند. در این زمینه تجربه تحریم هایی که هر از چند گاهی به بهانه های غیر هسته ای، مثلا موشکی، چند شرکت را یف در ا محدود کرده است نیز به این ترس دامن زده است. حال سوال این است که چه خواهد شد. پاسخ این مساله خیلی سخت است اما شخصا به دلایلی بر این باورم که طرف چپه ما آینده بالاخره این مشکل نه کاملا اما تا حدی که بتواند پاسخگوی اولیه باشد، حل خواهد شد.

شما برجام را در ۳ بخش دیدید؛ به نظر شما مباحث سیاسی که ذکر نکردید در صدر آن ها قرار نمی گیرد؟
آی دسته بندی که عنوان شد درباره متن برجام بود و مباحث فرامتنی برجام بحثی دیگر است.
تاثیر انتقادات رهبر انقلاب بر وضعیت اجرای برجام چیست؟
انتقادات رهبری چند هدف را دنبال می کند. اول این که اجازه نمی دهد از برجام برای بزرگ آمریکاسوء استفاده شود. دوم این که در صورتی که در اجرای برجام کار به جایی رسید که دیگر ادامه آن به مصلحت نبود، زمینه فسخ آن در افکار عمومی مهیا خواهد بود، البته بر این باورم که این مساله به این زودی اتفاق نخواهد افتاد. سوم این که قطعا این انتقادها کمک زیادی به بیم هسته ای برای فشار آوردن برای اجرایی شدن برجام خواهد کرد. نباید فراموش کنیم که الان طرف مقابل حداقل تا او باما هست، به جرایبی در ایران که برخی آن ها را غرغرایان می نامند، دل بسته اند و نباید دست آن ها را خالی کنند.

با توجه به تاکید رهبری مبنی بر این که مذاکرات فقط در بحث هسته ای است و این موضوع که مذاکره کنندگان هم تاکید داشتند تحریم های اولیه آمریکا باقی می ماند، در اینجا پارادوکسی در موضوع رفع تحریم ها ایجاد نمی شود؟
تحریم های اولیه مربوط به مسائل غیر هسته ای است که فقط با مذاکره برای برقراری رابطه با آمریکا می تواند در دستور کار قرار گیرد. لذا مذاکره در این باره خط قرمز بوده است. اما آن چه دنبال شده این است که ما باید بتوانیم دوباره به شرایط قبل از تحریم های هسته ای برسیم. بر اساس برجام، این تحریم ها مطابق قوانینی که وضع شده بوده بر داشته شده اما باید در عمل هم بر داشته شود. اگر در عمل بر داشته شود ما بر می گردیم به قبل از تحریم های هسته ای که واقعا تحریم های جدی و تاثیر گذاری نبود. تحریم های اولیه منظور تحریم هایی است که اتباع آمریکایی و تراکنش دلاری را شامل می شود و تحریم های ثانویه مربوط به غیر اتباع آمریکایی و تراکنش غیر دلاری. یعنی یک آمریکایی نمی تواند با ایران هیچ فعالیت اقتصادی داشته باشد و روی کاغذ و مطابق قوانین، یک اروپایی با چینی می تواند. البته در عمل چون بانک های اصلی همرا نمی کنند امکان کارهای بزرگ فراهم نشده است.

شما فقط تحریم ها را در قالب ال سی و سوئیفت دیدید. بر داشته شدن تحریم نفت، بازگشت شرکت های خارجی و بازگشت پول نفت بدون نیاز به دوزرندگانی چون بایک زنجانی و روضاضراب را در کجای این معادله می بینید؟
به آن ها اشاره کردم. فرمایش شما درست از این جهت است که اتباع آمریکایی و تراکنش دلاری را شامل می شود و تحریم های ثانویه مربوط به غیر اتباع آمریکایی و تراکنش غیر دلاری. یعنی یک آمریکایی نمی تواند با ایران هیچ فعالیت اقتصادی داشته باشد و روی کاغذ و مطابق قوانین، یک اروپایی با چینی می تواند. البته در عمل چون بانک های اصلی همرا نمی کنند امکان کارهای بزرگ فراهم نشده است.

شما فقط تحریم ها را در قالب ال سی و سوئیفت دیدید. بر داشته شدن تحریم نفت، بازگشت شرکت های خارجی و بازگشت پول نفت بدون نیاز به دوزرندگانی چون بایک زنجانی و روضاضراب را در کجای این معادله می بینید؟
به آن ها اشاره کردم. فرمایش شما درست از این جهت

تحریم های اولیه دلیلی شده است برای ترسیدن بنگاه های اقتصادی

که امکان فروش نفت و امکان فعالیت شرکت های خارجی فراهم شده است. اما یک نکته مهم این است که این فعالیت ها همگی باید با یک تراکنش مالی صورت گیرد، اگر اعداد پایین باشد بانک های کوچک می توانند برای این فعالیت ها ورود کنند اما برای مثلا فروش نفت و... کار سخت است. مگر معامله با همان هندی ها یا چینی ها که البته در شرایط جدید ما می توانیم پول مان را بر خلاف گذشته بی در دستر آن ها بگیریم، اما اروپایی ها همچنان برای پرداخت پول ما مشکل دارند.

پس طبیعی است که کمی باید به دولت برای بازگشت به وضعیت قبل زمان داد و این ترس طرف های خارجی خیلی غیر معقول نیست و زمان می برد تا اوضاع به وضعیت قبل برگردد، با این اوصاف برخی انتقادات بی انصافی نیست؟

اولا انتقاداتی که رهبری دارند مطرح می کنند، مستقیما بر آمریکایی ها است و تا امروز در باره رفع تحریم ها به دولتی ها یا تیم هسته ای انتقادی وارد نکرده اند (انتقاد های دیگر به دولت مربوط به رفع تحریم ها نبوده است). ثانیاً دو ایراد به دولت وارد است اول این که تیم هسته ای آن روز که رهبری در دیدار با خبرنگاران تاکید کردند جواب آمریکایی ها را تا حدی از رف فضا ی رسانه ای دهید که تحریم ها تعلیق نشده و لغو شده است تا این حرف آن هائنت نشود، آن ها سهل انگاری کردند. ثانیاً دولت دارد از این تحریم های رفع نشده به نوعی استفاده تبلیغاتی می کند و موضوعاتی را در جبهه برجام و... مطرح می کند.

یعنی به نظر شما دولت دست دست می کند تا فضای انتخابات بعد را در دست بگیرد و با تلاشش فضا به انتقادات همه جانبه می دهد؟
خیر. دولت و خصوصا تیم هسته ای دارد تلاش می کند، اما در دولت هنوز کار تمام نشده است می خواهد از آن بهره در داری سیاسی کند و این اشتباه است.
با توجه به این که دو نگاه خسارت محض، و اقبال برجام، را به صورت جدی در سطح کلان شاهد هستیم، پیش بینی شما از روند این اختلاف نظر های جدی و کشش های دو طرف در آینده چیست؟

خسارت محض در صورتی است که برجام در عمل به اجرای کامل نرسد. پیش بینی من این است که با موضع گیری رهبری و فشار هایی که ایشان دارند می آورند این مساله حل می شود. البته دلیل این پیش بینی را اراده جدی اروپایی ها برای این مساله خصوصا بعد از اتفاقات پاریس و نیاز آن ها به ایران و در درجه بعد تمصیم دولت او باما با دولت فعلی ایران می دانم.

در عین حال این اختلاف دولت و کشمکش ادامه خواهد داشت. به نظر من ایران تا زمانی که تحریم ها را در عمل اجرایی نکند برجام را حفظ خواهد کرد و مرتب بر آمریکا فشار خواهد آورد حتی اگر طرف آمریکایی بدعهدی خود را ادامه دهد. اما زمانی که ایران از این پیچ آخر هم گذشت اگر آمریکا همچنان بدعهدی است، که احتمالا بازم توافق خواهد افتاد، احتمال لغو برجام توسط ایران را جدی می دانم.

با توجه به آن چه در ابتدای پاسخ قبل گفتید، معتقدید موضع گیری و فشار های رهبر انقلاب مشکل کندی غربی ها را بر طرف می کند؟
بله. همان دلیلی که باعث شد برجام توسط طرف آمریکایی به این جا برسد، آن ها را مجبور خواهد کرد که آن را تا حدی از رفع مشکلات تحریمی که ایشان سخنان رهبری یعنی مقدمه لغو برجام از سوی ایران، که آمریکایی ها و مخصوصا اروپایی ها اصلا این رانمی خواهند.

پیش بینی شما این است که ایران در لغو برجام پیش دستی می کند؟ مگر رهبری نگفته بودند که در صورت هر تحریم جدید، همه توافقات را لغو می کنیم؟ چرا با توجه به تحریم پس از آزمایش های موشکی چنین اتفاقی نیفتاد؟
در کتاب «برجام در تحلیل کلان و خرده درباره برجام در بخش فرآیند بازگشت پذیری، تحلیلی را با اعداد و ارقام ارائه کرده ام که نشان می دهد ابتدای تصویب برجام، در صورت لغو و شروع بازگشت پذیری برجام، شرایط به ضرر ماست و با گذشت زمان و بعد از رفع تحریم ها به مرور به جایی می رسد که فرآیند بازگشت پذیری به نفع ما می شود.

بر این اساس ابتدا خسارت محضی است، بعدا متعادل می شود و بعد از چند سال برای ما خیلی بهتر می شود که برجام لغو شود. ما الان در مرحله ای هستیم که لغو برجام و فرایند بازگشت پذیری به نفع ما نیست مگر آن که واقعا از اجرایی شدن آن ناامید شویم. لذا فعلا پاسخ تحریم های جدید را با فعالیت های بعدی موشکی می دهیم.

چرا رهبری در این مقطع از پایبند نبودن به برخی خطوط قرمز صحبت می کنند در حالی که مذاکرات هسته ای عملا تمام شد؟
اولا حتما باید بیانات رهبری را در یک مجموعه کامل تحلیل می رسی کرد. ثانیاً درباره خطوط قرمز دو دلیل در ذهن من رسد. اول همان که در صحبت روشن است برای نشان دادن مدل مذاکره آمریکایی و جلوگیری از سوء استفاده از مذاکرات هسته ای. دوم این که ایشان بعد از برجام تا به امروز (قبل از شروع سال جدید) درباره وضعیت خطوط قرمز در برجام هیچ صحبتی نکرده بودند و پازل بیانات ایشان در کلیت خودش این ابهام را گذاشته بود که پس خط قرمز هایی که قبل از تایید برجام مطرح شده بود، چه شد. ایشان فعلا یک بخش آن که شفاف کردن رد شدن از برخی از آن ها است را روشن کردند البته سوالات دیگری در این زمینه باقی می ماند که شاید بعدا روشن کرد.

چه سوالاتی؟

سوالاتی از این دست است که اگر از خط قرمز ها رد شدیم پس چرا برجام توسط ایشان تایید شد؟ البته حقیر بر اساس تحلیل، یکی از فصل های کتابم را به موضوع خط قرمز ها اختصاص داده بودم و دید گاهم را آن جا ذکر کرده ام اما دیدگاه ایشان هنوز باید روشن شود.
مشخص است که عبور از برخی خطوط قرمز با مجوز و موافقت ایشان بوده که عده ای اسم آن را تحمیل می گذارند. نظر شما در این باره چیست؟
چون تاکید دارم بر اساس نظرات علنی ایشان تحلیل کنم، تا کنون نمی دانم نظر ایشان در این حوزه چیست.

مساله این است که تحریم های اولیه طبق برجام همچنان باقی است، این تحریم های اولیه ارتباطی به مساله هسته ای ندارد، اما نکته مهم این است که این تحریم های اولیه بهانه ای شده است برای «ترساندن» آمریکایی ها و دلیلی برای «ترسیدن» برخی بنگاه های اقتصادی.

اما این تحلیل بر اساس یک بحث علمی در ارزیابی است. ارزیابی برجام را اگر بر اساس ارزیابی با کمک شاخص ها (اینجا همان خطوط قرمز) تحلیل کنیم، باید توجه داشته باشیم که شاخص ها از درجه اهمیت متفاوتی برخوردارند. اشکال ما در تحلیل خطوط قرمز این بود که همه خطوط قرمز را به یک اندازه ضریب اهمیت داده ایم.

برخی از خطوط قرمز، خط قرمز های استراتژیک (حیاتی) محسوب می شوند که اگر از آن ها عبور شود، حتی یکی از آن ها، کل نتیجه برجام باید رد شود. برخی خطوط قرمز شاخص های مهمی هستند، اما حیاتی نیستند، در این صورت باید کل شاخص ها را با درجه اهمیت مختلف آن برآیند گیری کرد. به نظر حقیر (همان گونه که در کتاب برجام در تحلیل کلان و خرده به طور کامل به آن پرداخته ام)، ما از هیچ خط قرمز استراتژیک رد نشده ایم اما از چند خط قرمز غیر استراتژیک گذشته ایم. بنابراین چون از خط قرمز های حیاتی رد نشده ایم، پس بر اساس خطوط کنیم باید همه شاخص ها با خطوط قرمز را داشته قرمز نمی توانیم آن را رد کنیم. برای آن که بتوانیم بقیه خطوط قرمز با همان شاخص ها را برآیند گیری کنیم باید همه شاخص ها با خطوط قرمز را داشته باشیم که فقط بخشی از آن ها برای ما توسط رهبری علنی شده اند، لذا نمی توانیم تحلیل دقیقی در این زمینه بدهیم.

اما به نظر حقیر برآیند خط قرمز های رعایت شده و رد شده با توجه به این که خط قرمز های حیاتی همه

مساله اصلی این است که به دلیل بیان شده و همچنین احتمالا به خاطر رفتار های غیر رسمی و مذاکرات شفاهی وزارت خزانه داری آمریکا با فعالان بزرگ اقتصادی، تا کنون هیچ کدام از بانک های بزرگ دنیا حاضر نشدند از امکان ایجاد شده برای آغاز فعالیت اقتصادی استفاده کنند. به عبارت دیگر امکان سوئیفت و... میسر است، بنگاه های اقتصادی هم می خواهند فعالیت با ایران را آغاز کنند اما بانک های اصلی از ترس جریمه های سنگین آمریکایی ها حاضر به اقدام نیستند.

رعایت شده است، به اندازه ای بوده است که رهبری برجام را با همان شروطی که مطرح کردند تایید کنند. این موارد و خطوط قرمز که حیاتی و غیر حیاتی هستند، در کتاب (۲) به طور کامل ذکر شده است، با این توضیح که این کتاب قبل از تایید شروط برجام نوشته شده است.

به نظر شما این روند به ایجاد سیاست دوگانه رهبری نمی انجامد؟

اگر منظور این است که عدم رعایت خطوط قرمز و باز هم تایید آن یعنی سیاست دوگانه، به نظر من اشکال در تحلیل ما از خطوط قرمز نیست سیاست رهبری، خطوط قرمز ی برای روشن شدن ویژگی های توافقی خوب تعیین شده اند، در برخی از آن ها به تناسب شرایط و نیاز به صورت علنی هم مطرح شده اند، حال که نهایی شده است، بر برخی از این خطوط رعایت شده اند و برخی نشده اند، اگر در میان رعایت نشده ها خط قرمز حیاتی بود برجام رد می شد، حال که از خطوط قرمز غیر حیاتی مواردی رد شده است، باید برآیند کلی شود که آیا توافقی خوب است یا بد، برجام در برآیند گیری به دلیل همین رد شدن ها، از ضعف های ساختاری بر خور دار است اما در مجموع با شرایطی قابل قبول است.

رهبری در حال اجرای برجام این نکته را فرموده اند، یعنی حین اجرا عدول شده. این طور نیست؟
من در بیان ایشان فشاری بر دولت ندیدم حتی با توجه به این که یک بار دیگر تیم هسته ای را تایید کردند با وجود اطلاع داشتن خودشان از رد شدن خطوط قرمز، فشاری برای رد شدن از خطوط قرمز را استنباط نمی کنم. تنها نقد از دولت ندیدم بلکه از این بیان به صورت تلویحی حداقل این گونه قابل برداشت است که ایشان رد شدن از خطوط قرمز را تایید کرده بودند. برداشت من از این بخش صحبت، فشار بر دولت و مشخص تیم هسته ای نیست. البته بخش های دیگر صحبت های ایشان، مخصوصا برجام ۲ و... و تکلیفش روشن است.